

ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління
Класичного приватного університету»

Кафедра обліку та оподаткування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора з
навчально-методичної
та наукової роботи

_____ Г. Ю. Шаркова
«__» _____ 2016 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ІСТОРІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ»

галузь знань **0305 «Економіка та підприємництво»**
напрямок підготовки **6.030509 «Облік і аудит»**
форма навчання **денна**

(Шифр за ОПП ВФПНЗЕ 4)

Кіровоград – 2016 р.

Робоча програма з дисципліни «Історія бухгалтерського обліку» для студентів за напрямом підготовки 6.030509 «Облік і аудит», 2016 року

Розробники програми: завідувач кафедри обліку та оподаткування, к.е.н. Ніколаєва С.П.

Протокол №1 від 02 вересня 2016 року

Заступник директора з
навчально-методичної
та наукової роботи

_____ Г. Ю. Шаркова

«_____» _____ 2016 року

Схвалено науково-методичною комісією з ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

«_____» _____ 20__ року, протокол № _____

«_____» _____ 2016 року Голова _____ Г.Ю. Шаркова

**1. Опис навчальної дисципліни
«Історія бухгалтерського обліку»**

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 0305 «Економіка та підприємництво»	Нормативна
Модулів – 1	Спеціальність 6.030509 «Облік і аудит»	Рік підготовки:
Змістових модулів - 2		3-й
Модуль 1. Становлення бухгалтерського обліку як науки		Семестр
Модуль 2. Еволюція та розвиток бухгалтерського обліку		5-й
Загальна кількість годин – 108		Лекції
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,5 самостійної роботи студента – 4,25	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	24 год.
		Практичні, семінарські
		16 год.
		Лабораторні
		- год.
		Самостійна робота та індивідуальні завдання
		68 год.
Вид контролю: залік		

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

– для денної форми навчання – 0,55

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія бухгалтерського обліку» є надання знань про процес розвитку та становлення бухгалтерського обліку як окремої науки, та оформлення його основних інститутів, значення і ролі бухгалтерського обліку на підприємствах, його історичне значення.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Історія бухгалтерського обліку» є

- спрямування на вивчення методів раціональної організації та ведення бухгалтерського обліку на підприємствах на підставі використання прогресивних форм і національних стандартів;
- набуття навичок опрацювання і використання облікової інформації в управлінні;
- розширення світогляду, формування уявлень про багатогранність багатовекторність історії бухгалтерського обліку;
- вироблення бачення явищ минулого та сучасності з позиції історизму діалектичного розуміння багатогранності і суперечливості історії;
- оволодіння необхідним мінімумом теоретичних знань з актуальних проблем історії бухгалтерського обліку;
- Уміння самостійно аналізувати основні інститути бухгалтерського обліку пояснювати природу їх витоків.

Міждисциплінарні зв'язки: Знання здобуті в процесі студіювання курсу будуть необхідні під час вивчення курсів «Бухгалтерський облік», «Політекономія», «Основи наукових досліджень», «Фінансовий облік», «Аудит».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Становлення бухгалтерського обліку як науки
2. Еволюція та розвиток бухгалтерського обліку

В результаті вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- сутність бухгалтерського обліку та історичні аспекти його становлення;
- формування бухгалтерського обліку як науки;
- принципи на яких ґрунтується бухгалтерський облік;
- предмет і метод бухгалтерського обліку;
- сутність елементів методу бухгалтерського обліку;
- облікові теорії та світові бухгалтерські школи;
- елементи облікової політики, що визначають методика обліку облікових об'єктів та альтернативні варіанти їх реалізації;
- еволюцію елементів методу бухгалтерського обліку;
- основи гармонізації та стандартизації бухгалтерського обліку в Україні та світі.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

«Становлення бухгалтерського обліку як науки»

Тема 1. Бухгалтерський облік: періоди розвитку

Історичні передумови виникнення обліку. Періодизація розвитку бухгалтерського обліку, запропонована різними авторами. Зародження контролю. Зародження обліку в різних країнах давнього світу. Облікове мистецтво раннього Середньовіччя. Початок наукової розробки бухгалтерського обліку.

Тема 2. Формування бухгалтерського обліку як науки (кін. ХІХ-поч. ХХ ст.)

Виникнення синтетичних записів. Новий етап розвитку бухгалтерської науки в Італії. Становлення бухгалтерського обліку у Франції. Процедурний аспект обліку в німецькомовних країнах. Організаційні бухгалтерські принципи у Великобританії та США кінця ХІХ ст.

Тема 3. Бухгалтерський облік в країнах світу (ХХ ст.)

Розвиток бухгалтерського обліку в ХХ ст. в англomовних країнах. Пошук принципів бухгалтерського обліку. Індивідуальні дослідження. Колективна діяльність. Розвиток організаційно - правової структури бухгалтерського обліку. Виділення управлінського обліку із загальної системи бухгалтерського обліку. Еволюція методів обліку витрат. Система калькулювання собівартості та її автори. Стандарт - кост. Директ - костинг. Диференційна система. Облікова політика. Впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в Німеччині. Облік у Франції першої половини ХХ ст. Система бухгалтерського обліку в Японії. Організації, що встановлюють правила і стандарти бухгалтерського обліку в Японії. Вплив факторів соціального середовища на формування національної системи бухгалтерського обліку країни. Суб'єктивно - географічна класифікація систем обліку. Фактори впливу на створення єдиних планів рахунків в ХХ ст. основні підходи до побудови структури плану рахунків.

Тема 4. Облікові теорії та світові бухгалтерські школи.

Облікові теорії - визначення та функції. Побудова теорії. Основні характеристики теорії. Мінова теорія. Логічна теорія. Теорія одного ряду рахунків. Теорія двох рядів рахунків. Теорія трьох рядів рахунків. Теорія абсолютного балансу. Теорія динамічного балансу. Теорія номінального балансу. Теорія органічного балансу. Теорія евідинамічного балансу. Нейтральна теорія бухгалтерського обліку. Теорія «конвертованої» бухгалтерії. Теорія «стабілізованої» бухгалтерії. Критична теорія. Просторова теорія. Позитивна теорія бухгалтерського обліку. Італійські школи бухгалтерського обліку. Французька бухгалтерська школа. Німецька бухгалтерська школа. Англо - американська бухгалтерська школа. Російська бухгалтерська школа. Українська бухгалтерська школа.

Змістовий модуль 2

«Еволюція та розвиток бухгалтерського обліку»

Тема 5. Бухгалтерський облік в Україні: погляд крізь роки.

Україна в дослав'янський період та розвиток обліку на її території. Зародження обліку в період княжої і литовсько - польської доби. Бухгалтерський облік на західноукраїнських землях у ХХ ст. Бухгалтерський облік в споживчій кооперації. Бухгалтерський облік в українській радянській соціалістичній республіці. Розвиток бухгалтерського обліку в незалежній Україні. Господарський контроль при переході до ринкової економіки.

Тема 6. Подвійна бухгалтерія та її вплив на подальший розвиток обліку в країнах світу (XV-XVIIIст.)

Уніграфічна (проста), камеральна, диграфічна (подвійна) парадигми обліку. Історичні передумови виникнення подвійної бухгалтерії. Перші твори з подвійної бухгалтерії. Значення першої літературної праці з бухгалтерії В. Котрулі "Про торгівлю і досконалого купця" для історії рахівництва. Основні положення й значення фундаментальної праці Луки Пачолі "Про рахунки та записи".

Фактори, що вплинули на поширення та розвиток подвійної бухгалтерії в різних країнах світу в XVI-XVIII ст. Розвиток подвійної бухгалтерії в Іспанії й Італії. Основні напрямки поширення подвійного запису в Голландії й Франції. Особливості розвитку обліку в Німеччині. Внесок англомовних країн у розвиток подвійної бухгалтерії в XVI-XVIII ст.

Тема 7. Еволюція елементів методу бухгалтерського обліку.

Історичні аспекти виникнення категорії «рахунки». Поява рахунків у різних країнах. Погляди західних учених різних років на дефініції рахунку. Поняття рахунків у працях учених російської та української шкіл обліку. Поняття про план рахунків в історичному аспекті. Сутність європейських планів рахунків. Історичні передумови виникнення подвійного запису. Подвійний запис у трактаті Луки Пачолі „Про рахунки та записи“. Особливості розповсюдження подвійної бухгалтерії в різних країнах світу (XVI-XVIII ст.). Подвійна бухгалтерія в працях учених різних світових шкіл бухгалтерського обліку (XIX-XX ст.). Оцінка в бухгалтерському обліку: історичний аспект. Перші згадки про оцінку. Проблема оцінки в наукових працях учених різних світових шкіл бухгалтерського обліку. Сучасні погляди на оцінку в працях російських та українських учених.

Історія виникнення калькуляції як елемента методу бухгалтерського обліку. Питання калькуляції в працях учених основних світових бухгалтерських шкіл. Внесок російських та українських учених у розвиток калькуляції.

4. Структура навчальної дисципліни «Історія бухгалтерського обліку»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	усього	лекції	семінарсько - практичні	самостійна та індивідуальна робота
Модуль 1				
Змістовий модуль 1 «Становлення бухгалтерського обліку як науки»				
Тема 1. Бухгалтерський облік: періоди розвитку	16	4	2	10
Тема 2. Формування бухгалтерського обліку як науки (кін. ХІХ-поч. ХХ ст.)	16	4	2	10
Тема 3. Бухгалтерський облік в країнах світу (ХХ ст.)	14	4	2	8
Тема 4. Облікові теорії та світові бухгалтерські школи.	14	2	2	10
Усього за змістовим модулем 1	60	14	8	38
Змістовий модуль 2 «Еволюція та розвиток бухгалтерського обліку»				
Тема 5. Бухгалтерський облік в Україні: погляд крізь роки.	18	4	4	10
Тема 6. Подвійна бухгалтерія та її вплив на подальший розвиток обліку в країнах світу (ХV-ХVІІІст.)	16	4	2	10
Тема 7. Еволюція елементів методу бухгалтерського обліку.	14	2	2	10
Усього за змістовим модулем 1	48	10	8	30
Всього	108	24	16	68

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Бухгалтерський облік: періоди розвитку	2
2	Формування бухгалтерського обліку як науки (кін. XIX-поч. XX ст.)	2
3	Бухгалтерський облік в країнах світу (XX ст.)	2
4	Облікові теорії та світові бухгалтерські школи.	2
5	Бухгалтерський облік в Україні: погляд крізь роки.	4
6	Подвійна бухгалтерія та її вплив на подальший розвиток обліку в країнах світу (XV-XVIIIст.)	2
7	Еволюція елементів методу бухгалтерського обліку.	2
Всього годин:		16

6. Самостійна та індивідуальна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Бухгалтерський облік: періоди розвитку	10
2	Формування бухгалтерського обліку як науки (кін. XIX-поч. XX ст.)	10
3	Бухгалтерський облік в країнах світу (XX ст.)	8
4	Облікові теорії та світові бухгалтерські школи.	10
5	Бухгалтерський облік в Україні: погляд крізь роки.	10
6	Подвійна бухгалтерія та її вплив на подальший розвиток обліку в країнах світу (XV-XVIIIст.)	10
7	Еволюція елементів методу бухгалтерського обліку.	10
Всього годин:		68

7. Індивідуальні завдання

Види індивідуальних науково (навчально)- дослідницьких завдань:

- підготовка статті до друку;
- виступ на наукових конференціях (друковані тези);
- участь у інтернет-конференціях;
- участь у студентських олімпіадах;

- конспект з теми (модуля) за заданим або власно розробленим студентом планом;
- реферат з теми (модуля) або вузької проблематики;
- анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, історичні розвідки тощо;
- розроблення навчальних та діагностичних тестових завдань (з теми, модуля, курсу).
- виготовлення схем.
- написання ессе, творчих завдань тощо.

Студенти за темами, вказаними в тематичному плані дисципліни та у методичних рекомендаціях до самостійної роботи, виконують індивідуальні завдання у вигляді рефератів, реферативних доповідей, аналізу наукових статей, статистичних даних по місту, області, регіону.

Реферат є важливим засобом у засвоєнні знань. Мета реферативної доповіді полягає у засвоєнні студентами основних аспектів розкритої у реферативному дослідженні теми, формуванні запитань, проведенні дискусії. На семінарському занятті рекомендується обговорювати не більше двох рефератів.

Вимоги до реферату:

Обсяг – 10–15 аркушів формату А 4;

Структура – вступ, основна частина, висновок, список використаних джерел.

У вступі розкривається актуальність теми, визначається мета, в основній частині містяться основні положення дослідження, що розкривають тему, у висновку викладаються основні положення та пропозиції автора, що впливають із розгляду теми.

Реферативна доповідь та участь в її обговоренні можуть бути предметом окремого оцінювання викладачем або враховуватись ним при оцінці інших форм контролю.

8. Методи навчання

При вивченні дисципліни застосовуються такі методи навчання, як лекції з елементами бесіди, ілюстрація, вирішення проблемних ситуацій, навчальна дискусія, практичні заняття, тестування.

9. Методи контролю

Поточний контроль – оцінювання за результатами практичних занять.

Контроль самостійної та індивідуальної роботи

Підсумковий контроль (залік)

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота							Самостійна робота	Залік	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7			
9	9	9	8	9	8	8	20	20	100

Розподіл балів на практичному занятті

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	Бали на практичному занятті
90 – 100	A	відмінно	8-9
82-89	B	добре	6-8
75-81	C		4-6
67-74	D	задовільно	2-4
60-66	E		1
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	0
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	0

Самостійна робота

1. Підготовка статті до друку – 15 балів
2. Виступ на наукових конференціях (друковані тези) – 10 балів
3. Участь у студентських олімпіадах – 10 балів
4. Реферат з теми або вузької проблематики – 5 балів
5. Складання тестових завдань з теми – 5 балів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
67-74	D	задовільно	
60-66	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій.
2. Методичні рекомендації для практичних занять.
3. Методичні рекомендації для індивідуальної та самостійної роботи.
4. Тести, завдання.
5. Модульна контрольна робота.

12. Рекомендована література

Основна

1. Білуха М. Т. Теорія бухгалтерського обліку: [Підручник] / М. Т. Білуха. - К., 2000. - 692 с.
2. Бутинець Ф. Ф. Історія бухгалтерського обліку: [Навч. посіб.]: у 2-х ч. - 2-е вид., доп. і перероб. Ф. Ф. Бутинець. - Житомир : Рута, 2001. - Ч. 1. - 512 с.
3. Бутинець Ф. Ф. Історія бухгалтерського обліку: [Навч. посіб.]: у 2-х ч. - 2-е вид., доп. і перероб. - 2-е вид., доп. і перероб. / Ф. Ф. Бутинець. - Житомир : Рута, 2001. - Ч. 2. - 512 с.
4. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку : [Підручник] / Ф. Ф. Бутинець. - 2-ге вид., допов. і перероб. - Житомир : ЖІТІ, 2000. - 640 с.
5. Білик Ю. А. Горбань [та ін.] ; за ред. С. М. Клапчука. - 6-те вид., випр. і доп. - К. : Знання - Прес, 2007. - 358 с.
6. Історія української та зарубіжної культури : [Навч. посіб.] / С. М. Клапчук, Б. І.
7. Остап'юк М. Я. Теорія бухгалтерського обліку (історичні та методологічні аспекти) : [Монографія] / М. Я. Остап'юк., Й. Я. Даньків, М. Р. Лучко. - Ужгород : Ужгородський держуніверситет, 1998. - 148 с.
8. Пушкар М.С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні / М. С. Пушкар. - Тернопіль : Економічна думка, Карт-бланш, 1999. - 422с.
9. Соколов Я. В. «Очерки по истории бухгалтерского учета» / Я. В. Соколов. - М. : Финанси и статистика, 1991. - 400 с.
10. Субтельний О. Історія України / О. Субтельний. - К. : Либідь, 1992. - С.18.
11. Хендриксен З. С. Теория бухгалтерского учета : пер. с англ. / З. С. Хендриксен, М. Ф. Ван Бред ; под ред. Я. В. Соколова. - М. : Финанси и статистика, 1997. - 576 с.
12. Чижевська Л. В. Бухгалтерський баланс: проблеми теорії і практики / Л. В. Чижевська. - Житомир: ЖІТІ, 1998. - 408 с.
13. Шепітко Г. Ф. Теорія бухгалтерського обліку: [Навч. посіб.] / Г. Ф. Шепітко. - К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2001. - 269 с.

Додаткова

1. Велика Історія України К. : Глобус, 1993. - Т. 1. - С. 19.
2. Валдайцев С. В. Оценка бизнеса и инновации / С. В. Валдайцев. -М. :

Филинь, 1997. - 336 с.

3. Велика Історія України [Текст]. - К. : Глобус, 1993. - Т. 1. - С. 19. 12.

Виговська, Н. Г. Удосконалення обліку амортизації: стан, проблеми, перспективи / Н. Г. Виговська. - Житомир : ЖІТІ, 1998. - 340 с.

4. Галузіна С. М. Міжнародний учет и аудит / С. М. Галузіна, Т. Ф Пупшис. - СПб. : Питер, 2006. - 272 с.

5. Гольцова С. М. Бухгалтерський облік : [Навч. посіб.] / С. М. Гольцова, І. Й. Плікус. - 2-ге вид., перероб. і доп. - Суми : Університетська книга, 2007. - 254 с.

6. Горелов И. Д. Развитие бухгалтерского учета и потребительской кооперации дореволюционной России / И. Д. Горелов. - М. : Экономика, 1960. - 59 с.

7. Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку : [Навч. посіб.] / Н. М. Грабова; під ред. М. В. Кужельного. - 5-те вид., доп і перероб. - К.: А.С.К., 1998. - 223 с.

8. Давня Історія України : у 2-х кн. - К. : Либідь, 1995. - Кн. 2. - С.26.

9. Ковалев А. П. Оценка стоимости активной части основных фондов : [Учебно-методическое пособие] / А. П. Ковалев. - М. : Финстатинформ, 1997. - 175с.

10. Козирев А. Н. Оценка интеллектуальной собственности / А. Н. Козирев. - М. : Экспертное бюро. - М., 1997. - 289 с.

11. Коршунов В. І. Організація бухгалтерського обліку в зарубіжних країнах : монографія / В. І. Коршунов. - Х. : Основа, 1999. - 226 с.

12. Лановик Б. Д. Економічна історія Світу та України : підручник / Б. Д. Лановик, З. М. Матисякевич, Р. М. Матейко. - Тернопіль : Економічна думка, 1997. - 479 с.

13. Мних Є. В. Розвиток обліку в Галичині (історичні та методологічні аспекти) / Є. В. Мних, В. Є. Швець, І. Й. Яремко. - Львів : Каменяр, 2000. - 208 с.

14. Малькова Т. Н. Древняя бухгалтерия: какой она была / Т. Н. Малькова. - М. : Финансы и статистика, 1995. - 304 с.

15. Малюга Н.М. Наукові дослідження в бухгалтерському обліку : [Навч. посіб.] / Н. М. Малюга ; за ред. Ф. Ф. Бутинця. - Житомир : Рута, 2003. - 476 с.

16. Малюга Н. М. Оцінки в бухгалтерському обліку: теорія, практика, перспективи / Н. М. Малюга. - Житомир : ЖІТІ, 1998. - 384 с.

17. Митюшкин Т. С. Бухгалтерский учет в МТС / Т. С. Митюшкин. -М. : Государственное издательство сельскохозяйственной литературы, 1952.

25. Палий В. Ф. Финансовый учет : [Учеб. пособ.] : в 2 ч. / В. Ф. Палий, В. В. Палий. - М. : ФБК-ПРЕСС, 1998. - Ч. 1 - 304 с.
18. Палий В. Ф. Введение в теорию бухгалтерского учета / В. Ф. Палий, Я. В. Соколов. - М. : Финансы, 1979. - 304 с.
19. Панков Д. А. Бухгалтерский учет и анализ в зарубежных странах : [Учеб. пособ.] / Д. А. Панков. - Минск : Зкоперспектива, 1998. - 238 с.
20. Пачоли, Л. Трактат XI: О счетах и записях / Л. Пачоли. - К. : Эксперт-Про, 2000. - 80 с.
21. Пачоли, Л. Трактат о счетах и записях / Л. Пачоли. - М. : Статистика, 1974. - 160 с.
22. Помазков, Н. С. Счетные теории. Принцип двойственности и метод двойной записи [Текст] / Н. С. Помазков. - Л. : Экономическое образование, 1929. - 242 с.
23. Пушкар, М. С. Історія обліку та контролю господарської діяльності : [Навч. посіб.] / М. С. Пушкар, Н. В. Гавришко, Р. В. Романів. - Тернопіль : Карт-бланш, 2003. - 223 с.
24. Пушкар, М. С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні / М. С. Пушкар. - Тернопіль : Економічна думка, Карт-бланш, 1999. - 422 с.
25. Реформа бухгалтерского учета. Российские и международные стандарты. Практика применения / Я. В. Соколов, В. Ф. Палий [и др.]. - М. : Книжный мир, 1998. - 208 с.
26. Рувер Р. Как возникла двойная бухгалтерия / Р. Рувер ; пер. с англ. А. Ф. Мухина. - М. : Госфиниздат, 1958.
27. Соколов Я. В. Бухгалтерский учет от истоков до наших дней : учеб. пособ. для вузов / Я. В. Соколов. - М. : Аудит, ЮНИТИ, 1996. - 638 с.
28. Соколов Я. В. История развития бухгалтерского учета / Я. В. Соколов. - М. : Финансы и статистика, 1985. - 367 с.
29. Ткач, В. И. Международная система учета и отчетности / В. И. Ткач, М. В. Ткач. - М. : Финансы и статистика, 1991. - 160 с.
30. Чембер Н. Е. Бухгалтерский учет / Н. Е. Чембер, Н. Н. Сухова. - М. : Финансы, 1976.
31. Хендриксен, З. С. Теория бухгалтерского учета : пер. с англ. / З. С. Хендриксен, М. Ф. Ван Бред ; под ред. Я. В. Соколова. - М. : Финансы и статистика, 1997. - 576 с.
32. Чембер, Н. Е. Бухгалтерский учет / Н. Е. Чембер, Н. Н. Сухова. - М. : Финансы, 1976.
33. Чижевська, Л. В. Бухгалтерський баланс: проблеми теорії і практики /

Л. В. Чижевська. - Житомир: ЖІТІ, 1998. - 408 с..

34. Чумаченко, М. Г. Сучасний стан бухгалтерського обліку в Україні та міжнародні стандарти обліку / М. Г. Чумаченко. - К. : Інститут фінансових і банківських досліджень академії економічних наук України, 1997. - 300 с.

35. Чумаченька М. Г. Сучасний стан бухгалтерського обліку в Україні та міжнародні стандарти обліку / М. Г. Чумаченко. - К. : Інститут фінансових і банківських досліджень академії економічних наук України, 1997. - 300 с.

36. Ярошенко Ф.О. Історія податків та оподаткування в Україні : [Навч. посіб.] / Ф. О. Ярошенко, В. Л. Павленко. - Ірпінь : Академія ДПС України, 2002. - 240 с.